

Otizmli ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Alıcı Dil Becerilerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi¹

Doç. Dr. Yusuf TEPELİ

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD

yteveli@akdeniz.edu.tr

Hüsnü Kamil KARADENİZ

Özel Merkez İlgi Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi,

kamilkaradeniz@outlook.com

Özet

Araştırma, otizm tanısı almış olan kaynaştırma öğrencilerinin alıcı dil becerilerini belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 20 otizm tanılı kaynaştırma öğrencisi ve 20 normal gelişim gösteren öğrenci katılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 20 otizm tanısı almış tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi ile tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına devam ettikleri okullarındaki 20 normal gelişim gösteren sınıf arkadaşları oluşturmaktadır. Alıcı dil becerilerini belirlemek amacıyla Peabody Resim-Kelime Testi uygulanmış ve elde edilen veriler .05 anlamlılık düzeyinde, iki faktörlü varyans analizi kullanılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, alıcı dil becerilerinin sınıf düzeyi ile doğru orantılı olduğu ve cinsiyetin alıcı dil becerileri üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, alıcı dil becerileri, kaynaştırma, peabody resim-kelime testi.

Analysis of Receptive Language Skills of Children with Autism and Normal Development from the Point of Different Variables

Abstract

The purpose of this study is to compare the receptive language skills of full time mainstreaming students diagnosed with autism, with normally developing children both are attending primary school. The study group of this investigation consists of 20 full time mainstreaming students with autism and consists of 20 typical developed children. Data collection tool of this study is the Picture-Vocabulary Test of Peabody, two-way analysis of variance is used as analysis method. Results are

---

¹ Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalında aynı adla kabul edilip yayımlanmamış olan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

interpreted according to .05 significance level. As a result of this research, it is observed that the difference between of receptive language skills of full time mainstreaming students diagnosed with autism and normally developing children, who are attending primary school, is significant. It is also observed that the gender does not have any effect on receptive language skills and also that the receptive language skills develop in direct proportion to grade.

Key words: Autism, receptive language skills, picture-vocabulary test of peabody.

Giriş ve Kavramsal Çerçeve

Otizimli çocuklar toplumda; ilgisiz, biraz kaygılı ve çekingen tavırlarıyla hemen fark edilirler. Yaşıtlarıyla etkileşime girmek yerine, kendi kendilerine yapacakları aktiviteleri tercih ederler. Bütün bu farklılıklara rağmen otizmin tanınması zordur. Örneğin Down Sendromu, fazla kromozom sayesinde teşhis edilirken ya da tansiyon sayılarla kolayca ifade edebilirken, otizm için böyle bir şey söz konusu değildir (Lathe, 2006: 1). Bunun yerine otizmde tanı konulurken üç alandaki belirtilere bakılır. Bu alanlar;

- Sosyal etkileşimde eksiklikler veya dikkat çekici boyutta anormallikler,
- Dil ve iletişimde eksiklikler veya dikkat çekici boyutta anormallikler,
- Sınırlı veya tekrarlayan davranış örüntüleri ve etkinlikleridir.

Bu problemler her çocukta farklı düzeyde görülebilir (Wing ve Gould, 1979: 13). Bu problemler en çok göz kontağı kurmada zorluk çekme, oyun materyallerini ve diğer nesnelere sıraya dizme, oyun materyalleri ile nasıl oynayacağını bilmiyor gibi gözükmeye, belirli bir nesneye aşırı derecede bağlanma, mimikleri kullanmama, gülmeme ve işitmesinde bir problem varmış gibi görünmede kendini hissettirir (Ataman, 2003: 397).

Çevredeki insanlarla iletişim kurmada yetersizlik, otizmin en belirgin özelliği olarak belirtilmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların büyük çoğunluğu herhangi bir güçlük yaşamadan konuşma dilini öğrenebilmekte, faal bir biçimde konuşmaya başlayabilmekte ve çevresindeki bireylerle iletişim kurabilmektedirler. Otizmli çocukların iletişim kurma becerilerindeki yetersizlik ve sınırlılık ise, bu çocukların konuşma ve dil becerisini kazanmadaki güçlüklerine bağlanarak açıklanmaktadır (Bayraktar, 2007: 11).

Dil, iki temel bileşenden oluşur. Birincisi alıcı dil (reseptif dil, anlama dili), ikincisi ise anlatım dili (ekspresif dil) olarak tanımlanır. Böyle adlandırılmasının nedeni çocuğun dili alması ve ona göre hareket etmesidir. Dilin diğer parçası, ifade edici dil olarak adlandırılır ve çocuğun kendini, gördüğünü, duyduğunu ya da hissettiğini kendine özgü sözcüklerle ifade etmesi olarak tanımlanır (Lovaas, 2005: 197).

“Alıcı dil” sorununa sahip çocuklar, kelimeleri anlamada ve dolayısıyla konuşmayı öğrenmekte güçlük çekerler. “İfade edici dil” sorunu olan çocuklar ise söyleneni yeterli düzeyde anlayabilirler, fakat kendileri kelime üretmekte zorlanırlar. Alıcı dil sorununa sahip çocuklar, özellikle erken çocukluk döneminde sesleri duymazdan gelme eğilimindedirler ve sosyal açıdan da içlerine kapanıktırlar. Fakat çocuğun sadece dil sorunu varsa, el kol hareketlerini kullanabilir, bakışlarıyla, yüz ifadesiyle, taklit yoluyla iletişim kurabilir ve resmi bir işaret dilini öğrenebilir. Okuma yazma öğrenirse, yazı yoluyla da iletişim kurabilir.

Gelişimsel açıdan olgunlaşmamış görünse bile, başkalarıyla iletişim kurar ve hayali oyunlar geliştirir (Wing, 2012: 68).

Çocuklarda alıcı dil becerileri her ne kadar ifade edici dil becerilerinden daha önce gelişse de yetişkin bir insan gibi anlamaya geçmeleri oldukça uzun bir zaman alır. Bağlam dışı anlamları çözmek ve farklı durumlarda farklı anlamlara gelebilecek kullanımları yorumlamak oldukça zaman alır. Sözcükleri ve anlamları edinip, aralarındaki bağlantıyı kurmak hemen gerçekleşmez. Çocukların sözcük anlamlarını öğrenme ve birini bir diğerine ilişkilendirme yöntemleri değişiklik gösterir. Çocuğun dili içselleştirme süreci sürekli gelişir ve bu gelişme esnasında birçok değişme meydana gelir(Wing, 2012: 40).

Otizimli çocuklarda alıcı dil becerileri bireyden bireye değişiklik gösterir. Otizimli çocuklar büyük oranda konuşulanları anlarlar. Bu anlama, nesnelere isimleri ya da bağlam içindeki "Bana bardağı ver." ya da "Gel sütünü iç." gibi basit yönergelerle sınırlı olabilir. Çocukların çıkardığı anlamın ne kadarının bağlamdan tahmin edildiği, ne kadarının sözcükten geldiğini bilmek oldukça güçtür (Wing, 2012: 40).

Otizimli çocukların alıcı dil becerilerinde, sözcüklerin anlamlarının normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi değişmediğini görürüz. Sesteş sözcükler ve konuşulanın sadece bir kısmına tepki verme de otizimli çocukların alıcı dil becerilerinde yaşadıkları diğer sorunlardır. Otizmliler, insanların yaptıkları esprileri anlayamazlar. Bazen bu esprileri kendileri yaparlar fakat insanların bu kelime dizilerine neden güldüklerini kavrayamazlar (Wing, 2012: 42).

İlgili Literatür

Yıldırım-Doğru, Alabay ve Kayılı (2010: 830-840) yaptıkları çalışmada, normal gelişim gösteren ve öğrenme güçlüğü olan çocukların kelime hazineleri ile dili anlama düzeylerini, Peabody Resim-Kelime Testi ve Temel Kabiliyetler Testi 7-11 (TKT) kullanarak belirlemişlerdir. Çalışmaya katılan öğrenciler, alt sosyokültürel düzeyden seçilmiştir. Araştırmaya, 30 normal gelişim gösteren öğrenci ve 20 öğrenme güçlüğü tanısı olan öğrenci katılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, 28 kız ve 22 erkek olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonucunda; normal gelişim gösteren çocukların Peabody Resim Kelime Testinden aldıkları puanlar arasında erkek çocuklar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Temel Kabiliyetler Testi 7-11'e göre ise; cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca normal gelişim gösteren çocuklar ile öğrenme güçlüğü olan çocukların Peabody alıcı dil puan ortalamaları arasında $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde manidar bir farklılık bulunmuştur.

Kayılı, Koçyiğit ve Erbay (2009: 347-355), yaptıkları çalışmada, Montessori yönteminin beş - altı yaş çocuklarının alıcı dil becerilerine etkisini incelemişlerdir. Araştırmada, 2008-2009 yıllarında Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi İhsan Doğramacı Uygulama Anaokulunda eğitim gören toplam 40 çocuk oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak Peabody Resim-Kelime Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, Montessori yöntemi ile eğitim alan beş-altı yaş çocuklarının alıcı dil becerileri ile Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programına göre eğitim alan beş - altı yaş çocuklarının alıcı dil becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Dönmez ve Güler (2007: 83-96), yaptıkları araştırmada; 48-72 aylar arasındaki çocukların alıcı dil gelişimlerini incelemiştir. Alıcı dil gelişim düzeylerinin yaşa göre nasıl bir gelişim gösterdiği 48-54, 55-60, 61-66 ve 67-72 aylar şeklinde gruplanarak incelenmiş ve tüm alt bölümlerinde yaşla birlikte bir artış olduğu görülmüştür.

Keçeli-Kaysılı (2006: 73-108) yaptığı yüksek lisans tezinde, otizmlili çocukların dil özelliklerini kullanım açısından incelemiştir. Araştırmaya, ilköğretim tam zamanlı kaynaştırma programına devam eden, en az bir yıldır özel eğitim hizmetlerinden yararlanan, 7 yaşında ve 7 yaş üstünde olan, ortalama sözce uzunluğu en az 3 ve 3'ün üstünde olan ve evlerinde Türkçe dışında başka dil kullanılmayan otizmlili 20 çocukla çalışmış ve Tough (1984)'un Dil Sınıflandırma Sistemine göre oluşturulan Ölçüt Bağımlı Dil Örneği Alımı (ÖBDÖA) yardımıyla dil örneği toplamıştır. Elde edilen dil örnekleri işlev kategorilerinden bildirme, mantık yürütme, tahmin etme ve yansıtma kategorilerinin kullanılıp kullanılmaması bakımından incelenmiştir. Ayrıca çocukların resimli hikaye kartları hakkında konuşurken ana anlama değinip değinmedikleri ve ana anlamın içerdiği işlev kategorileri de değerlendirilmiştir. Değerlendirme sırasında kullanılan resimlerle ilgili hazırlanmış, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış soruların %75'ine doğru yanıt veren çocukların, ölçülen işlev kategorilerini kullandıkları kabul edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, çocukların bildirme kategorisinden etiketleme ve olayları anlatma alt kategorilerini kullandıklarını, ancak mantık yürütme ve yansıtma kategorilerini kullanmadıklarını göstermiş ve bu çocukların hikâyedeki ana fikre değinmediklerini ortaya çıkarmıştır.

Çiftçi (2006: 47-138), yapmış olduğu yüksek lisans tezinde, dilin kullanım bilimsel boyutunda otizmlili çocukların performansını etkileyen sorunları ve bu sorunların iletişimde ortaya çıkardığı güçlükleri incelemiştir. Araştırmasında 9-15 yaşları arasında 9 otizmlili çocukla çalışmıştır. Yapılan uygulama ve vakalardan elde edilen veriler, otistik çocukların kullanım bilimsel bileşenin hem sözel olan hem de sözel olmayan görünümünde sorunlar yaşadığını göstermiştir. Bu çalışmada, vakalar ya söylemde kendilerine yöneltilen sorulara, uygun söz eylemleri kullanarak yanıt vermemiş ya da söylemin gerektirdiği beklenen söz eyleme yer vermek yerine başka bir söz eylemi kullanarak yanıt verdiğini ortaya çıkarmıştır. Bu sorunlar ise hem iletişim güçlüğüne neden olmuş hem de söylemin devamlılığını güçleştirmiştir.

Erben (2005: 75-91), yapmış olduğu yüksek lisans tezinde, Montessori-Materyallerinden geometrik cisimlerin' işitme engelli ve zihin engelli çocukların alıcı dil becerilerinden görsel algı düzeylerine olan etkisini incelemiştir. Çalışmaya katılmak için bazı ön koşullar belirlenmiş ve bu ön koşulları sağlayan 20 işitme engelli (10 çocuk kontrol grubu-10 çocuk deney grubu olmak üzere), 20 zihin engelli (10 çocuk kontrol grubu-10 çocuk deney grubu olmak üzere), toplam 40 öğrenciyle yapılan çalışmada elde edilen bulguların yorumlanması sonucu, Montessori-Materyallerinden geometrik cisimlerin işitme engelli ve zihin engelli çocukların alıcı dil becerilerinden görsel algı düzeyleri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu görülmüştür.

Yüksel (2003), yaptığı yüksek lisans tezi çalışmasında, Eskişehir'de yaşayan 30-47 aylık çocukların alıcı dil becerilerini incelemiştir. 30-47 aylık çocukların dil yapılarını anlamaları ve sözcük dağarcıkları üçer aylık periyotlarla incelemiştir. 30-47 aylık olan ve herhangi bir okul öncesi kuruma devam etmeyen orta sosyo-ekonomik düzeydeki normal gelişim özellikleri gösteren bu çocukların ailelerine Aile Bilgi Formu verilmiş ve çocuklara

Denver II Gelişimsel Tarama Testi, Peabody Resim-Kelime Testi ile araştırmacının geliştirdiği Alıcı Dil Kontrol Listesi uygulanmıştır. Araştırmacının yaptığı her uygulama çocuklar ve anneleriyle birebir ve araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, Alıcı Dil Kontrol Listesi geçerliliği ve güvenilirliği olan bir gözlem aracı olarak değerlendirilmiş ve bunun sonucu olarak bu değerlendirme aracına dayalı norm tabloları belirlenmiştir. Araştırma sonucunda çocukların dil yapılarını anlamaları ve sözcük dağarcıklarında cinsiyet etkisi anlamlı bulunmazken, yaş etkisi anlamlı bulunmuştur. Buna karşılık annenin eğitim durumunun çocukların dil yapılarını etkilediği fakat sözcük dağarcıklarını etkilemediği bulgusu ortaya konmuştur.

Chow (2010); yaptığı doktora tezinde, çocukların alıcı dil becerilerini geliştirmek için doğal sesleri öğretme yolunu kullanmıştır. Sözcüklerle, nesnelere eşleyemeyen üç çocuğa doğal seslerle nesnelere öğretmiştir. Çalışmanın sonunda, çocuklar doğal sesler yerine nesnelere adları söylendiğinde de nesnelere tanıyabilmiştir.

Taylor, Isaac ve Milne (2010), otistik çocuklara alıcı dil yetenekleri öğretebilmek için iki denemede gerçekleştirilen öğretim prosedürünün etkililiğini ve verimliliğini karşılaştırmayı amaçlayan bir çalışma yapmışlardır. İlk denemede sadece sözlü komutlar iletilirken, ikinci denemede tüm sözlü komutlar basit el kol hareketleri ve/veya işaretlerle kombinlenmiştir. Paralel bir tedavi yöntemi, alıcı dil yeteneklerini kazanmadaki iki prosedürün farklı etkilerini karşılaştırmak için kullanılmıştır. Otistik iki çocuk çalışmaya katılmıştır. Çalışmanın sonucunda ikinci metod iki öğrencide de etkili olmuştur. İlk metodun etkili olmadığı görülmüştür.

Toth ve Munson (2006), yaşları 34-52 ay arasında değişen 42'si otizm 18 tanesi ise başka türlü adlandırılmayan yaygın gelişimsel bozukluk tanısı konmuş toplam 60 çocuk almış ve çocukları 65-78. aylara kadar izlemiştir. İletişim becerileri ESCS ile dil becerileri Mullen Erken Öğrenme Ölçeğiyle (Early Learning Scale), taklit ve oyun becerileri ise yapılandırılmış bir oyun odasında videoya kayıt yapılarak değerlendirilmiştir. Yirmi dakikalık ECSC sürecinde açıklayıcı ortak dikkati başlatma sayısı, açıklayıcı ortak dikkate yanıt yüzdesi ve açıklayıcı ortak dikkati başlatma sayısı hesaplanmıştır. Sonuçta 3-4 yaş grubundaki otistik özellik gösteren çocukların dil becerileri ile en güçlü ilişki açıklayıcı ortak dikkati başlatma ve ani taklit becerileri arasında olduğu 4-6.5 yaş grubunda ise dil becerilerinin kazanımının oyuncak oynama ve gecikmiş taklit becerileri ile ilişkili olduğu görülmüştür.

Bono ve diğerleri (2004), otizmlili 20 çocukla yaptıkları araştırmada otizmlili çocukların, ortak ilgi ile hem ifade edici hem de alıcı dil becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya, 3-5 yaş aralığındaki çocuklar alınmıştır. Alıcı dil becerileri, Mullen Erken Öğrenme Ölçeği ile test edilmiş olan çalışmada; istatistiksel analizlerde Sperman hesaplamaları yapmışlardır. Ortak ilgiye cevap verme ile alıcı dil arasında anlamlı bir fark bulan araştırmacılar, ortak ilgiyi başlatma ve belirli bir konu üzerinde sohbeti devam ettirme konusunda ise bir fark bulamamışlardır.

Yöntem

Bu araştırmanın amacı ilköğretim birinci kademeye devam eden, otizm tanısı almış, evlerinde Türkçe haricinde başka bir dil kullanılmayan ve aynı zamanda tam zamanlı

kaynaştırma öğrencisi olan öğrencilerin alıcı dil becerilerinin, normal gelişim gösteren, evlerinde Türkçe haricinde başka bir dil kullanılmayan ve birinci derecede akrabası olan kişilerde herhangi bir dil sorunu bulunmayan ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin alıcı dil becerileri arasında manidar bir fark olup olmadığının belirlenmesidir. Bu çerçevede aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. İlköğretim öğrencilerinin alıcı dil becerileri üzerinde cinsiyet ve grup (otizm tanısı almış ve normal gelişim gösteren öğrenciler) ortak etkisi manidar mıdır?

2. İlköğretim öğrencilerinin alıcı dil becerileri üzerinde sınıf ve grup (otizm tanısı almış ve normal gelişim gösteren öğrenciler) ortak etkisi manidar mıdır? şeklinde belirlenmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırma, ilişkisel araştırma türlerinden nedensel karşılaştırma modelindedir. İlişkisel araştırmalar, bir temel varsayımdan yola çıkarak olgu ya da değişkenler arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurmayı amaçlar (Çakır, 2006: 109). Nedensel karşılaştırma da, değişkenler arasındaki ilişkiyi açıklar. Yani, kritik bir değişkende farklılık gösteren ancak karşılaştırılabilir olan örneklemelerin karşılaştırılması yoluyla yapılan araştırma desendir. Ayrıca nedensel karşılaştırma deseni, bir davranış kalıbının olası nedenlerini bu kalıba sahip olanlarla benzer nitelikte olmayanları karşılaştırarak bulmayı amaçlar (Balcı, 1997: 281-282).

Çalışma Grubu

Çalışma; kurum yönetiminin ve kuruma devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin bu tür araştırmalara destekleyici olmaları ve sınıf ortamının test uygulaması için gerekli koşullara sahip olması nedeniyle; Antalya İli, Muratpaşa İlçesi, Özel Merkez İlgi Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ve bu kuruma devam eden yirmi otizimli çocuk ve otizimli çocukların normal gelişim gösteren yirmi sınıf arkadaşı ile birlikte toplam kırk öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin (otizm tanısı almış ve normal gelişim gösteren öğrenciler) seçiminde, amaçlı örnekleme yoluna gidilmiştir. Amaçlı örnekleme; araştırmanın amaçları doğrultusunda bir evrende yer alan temsilci bir örnek yerine, bir amaç doğrultusunda bir veya daha fazla alt kesiminden örnek alarak araştırma doğrultusunda gözlemlenmesi demektir. Başka bir deyişle amaçlı örnekleme, evrenin soruna en uygun olan kesimin gözlem yapmak için seçilmesi demektir (Sencer, 1989: 386).

Çalışmaya katılan öğrencileri belirlemek için aşağıdaki ön koşullar dikkate alınmıştır:

1. Çalışmaya katılan öğrenci, otizm tanısı almış, tam zamanlı kaynaştırma uygulamasına devam eden bir öğrenciyse;
  - Okul öncesi dönemde rehabilitasyon hizmetinden yararlanmış olması,
  - Evlerinde Türkçe haricinde bir dil kullanılmaması,
  - Ailesinde dil problemi olan bir bireyin olmaması,
2. Çalışmaya katılan öğrenci tam zamanlı kaynaştırma öğrencisinin sınıf arkadaşıysa;
  - İlköğretim birinci sınıf dâhil olmak üzere otizm tanısı almış tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi ile aynı sınıfta eğitim almış olması,

- Otizm tanısı almış tam zamanlı kaynaştırma öğrencisi ile aynı yıl ve aynı ayda veya bir önceki/sonraki ayda doğmuş olması,
- Evlerinde Türkçe haricinde başka bir dil kullanılmaması,
- Ailesinde dil problemi olan bir bireyin olmaması.

Bu ön koşulları taşıyan öğrencilerin belirlenmesi için araştırmacı tarafından "Aile Bilgi Formu" hazırlanmıştır. Formlar değerlendirilmiş ve uygun olan çocuklar gerekli izinler alındıktan sonra araştırmaya dahil edilmiştir.

Tablo 1. Veri toplama aracına göre çalışma grubunun cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Otizmliler	Normal Gelişim
Kız	10	10
Erkek	10	10
Toplam	20	20

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama amacıyla Peabody Resim-Kelime Testi kullanılmıştır. Peabody Resim-Kelime Testi, yetişkin ve çocukların alıcı dil becerisini ölçmek için kullanılan bir testtir (Hoffman, Temlin ve Rice, 2012: 755). Lyod M. Dunn ve Lecto M. Dunn tarafından 1959'da geliştirilmiştir ve 1997'de yenilenmiştir (Wakefield, 2004: 33). Test günümüzde araştırmacılar ve uzmanlar tarafından güvenle kullanılmaktadır (Pankratz, Morrison ve Plante, 2004: 714). Testin, Türkiye standardizasyonu Kantz ve diğerleri tarafından 4200 kişilik bir grupta yapılmıştır. Testin kullanımı için özel bir eğitim gerekmemektedir (Kurnaz, 2006, s. 32). Testin güvenilirliği 0.71 ile 0.81 arasında değişmektedir. Testin kararlılık kat sayısı ise 0.52 ve 0.90 arasında bulunmuştur. Testin ölçüt bağımlı geçerliliği ise Stanford Binet Zeka Testi ile 0.82 ile 0.86; Weshler çocuklar için zeka testi ile 0.41 ile 0.74 bulunmuştur (Yıldırım-Doğru, Alabay ve Kayılı, 2010: 832).

Test, her sayfada 4 adet siyah-beyaz çizim bulunan 100 karttan oluşur. Testör tarafından uyarıcı kelime verildiğinde, sınanan kişiden kelimeye en uygun çizimi seçmesi beklenir. Testin zaman sınırlaması yoktur ve 2 yaş altı aydan, 90 yaşa kadar herkese uygulanabilir (Wakefield, 2004: 33). Testin uygulanışı ortalama 10 dakika sürer (Walker ve Berthelsen, 2008: 39). Testin uygulanışına, son 8 sözcükten, 6'sı bilinmeyene kadar devam edilir. Test sona erdiğinde çocuğun ham puanı yani doğru cevap sayısı hesaplanır ve Alıcı Dil Bulma Çizelgesinden, alıcı dil yaşı belirlenir (Çat-Şahin, 2009: 65).

Uygulama

Araştırmanın uygulanması; aileler ve çocukların ulaşımının kolay olması, idarecilerin araştırmaları desteklemesi ve otizmliler çocukların ortam değiştiğinde farklı tepkiler verebileceği veya tedirgin olabilecekleri düşünülerek; otizmliler çocukların her hafta iki kez eğitim aldıkları, araştırmacının kendi öğrencileri olmasından dolayı çocukların daha rahat olabileceklerinden Antalya İli, Muratpaşa İlçesi'nde hizmet veren Özel Merkez İlgililer Özel

Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı kuruma ve araştırmaya dahil olan ailelere ilk önce çalışmanın gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilmiş, ailelerden ve kurumdan gerekli izinler alınmıştır. Test, merkezin dördüncü katında bulunan, otizmlili çocuklar için özel dizayn edilmiş, yaygın gelişimsel bozukluklar bireysel eğitim sınıfı-2'de öğrencilere uygulanmıştır. Bütün uygulamalar araştırmacı(lar) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Uygulama, öğrencilerin dikkatini dağıtacak herhangi bir materyal barındırmayan bu sınıfta birebir olarak 110x70 ebatlarındaki masada gerçekleştirilmiştir. Testin uygulanışı süresince, öğrencilerin ebeveynlerine aynalı kapıdan izleme olanağı sunulmuştur. Araştırma, 2012 yılı mayıs ayının ilk iki haftasında gerçekleştirilmiştir. Her öğrenci için tek bir oturum düzenlenmiş ve her oturum yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Testte, cevaplama süresinin bir etkisi olmadığından zaman hesaplaması yapılmamıştır.

Uygulama sırasında otizmlili öğrenciler ile normal gelişim gösteren öğrenciler arasında herhangi bir uygulama farklılığına gidilmemiştir. Fakat testin uygulanışında istisnai durumlarda puanlama için bazı kriterler belirlenmiştir.

- Çocuklar test süresince, "Çok iyi yapıyorsun", "bravo" gibi sözel ifadelerle cesaretlendirilmiştir.
- Doğru olmayan bir yanıt verdikten sonra "Doğru olanı buldum mu?" diye soran çocuklara "İyi bir yanıtı." şeklinde cevap verilmiştir.
- Söylenen kelimeler çocuğun anlaması için cümle içerisinde kullanılmamıştır.
- Çocuk, önceden verdiği cevabı değiştirdiyse, son gösterdiği resim cevap olarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan bütün çocuklarda test birinci resimli karttan başlamıştır.

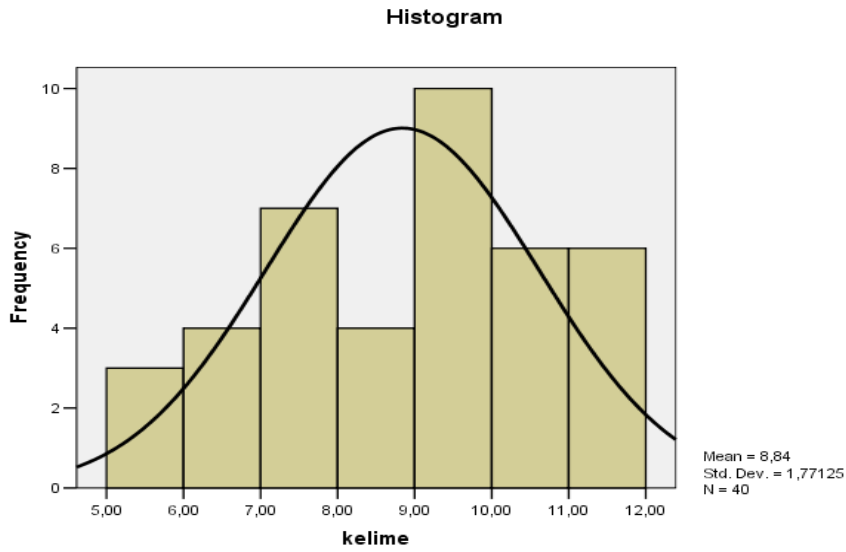
Verilerin Analizi

Bu çalışmada, otizm tanılı tam zamanlı kaynaştırma öğrencilerinin alıcı dil becerileri ile tam zamanlı kaynaştırma uygulamasından yararlandıkları okuldaki normal gelişim gösteren herhangi bir dil problemi olmayan sınıf arkadaşlarının alıcı dil becerileri arasında manidar bir fark olup olmadığını test etmek amacıyla iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır. Normalde örneklem büyüklüğünün 30'un altında olduğu durumlarda parametrik olmayan testler önerilmektedir. Ancak bu çalışmada da olduğu gibi, sosyal bilimlerde pek çok araştırma küçük gruplarla yapılmaktadır. Literatürde alt grupların her birinin büyüklüklerinin 15 ve daha yüksek olması durumunda parametrik bir istatistiğin kullanılmasının, analizde hesaplanacak anlamlılık düzeyinde önemli bir sapmaya yol açmadığına ilişkin incelemeler vardır (Büyüköztürk, 2010, s.8).

Parametrik testler uygulanmadan önce, bu testlerin temel varsayımları sorgulanmıştır. Öncelikle çalışma grubunun Peabody Resim Kelime Testi puanlarının normal dağılım gösterip göstermediği şekilsel olarak (aritmetik ortalamaları, standart sapmaları, en yüksek ve düşük değerleri) incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda bulgular, histogram grafiği kullanılarak görselleştirilmiştir (Grafik.1).

Grafik 1. Peabody resim-kelime testi puanları normal dağılım grafiği

Bu çalışmada yapılan normal dağılım analizleri; ortalama ($\bar{X}$) = 8.84, standart sapma (ss) = 1.77, en yüksek değer = 11.30 ve en düşük değer = 5.50, olarak tespit edilmiştir. Normal dağılım eğrilerinde aşırı bir çarpıklık olmadığı belirlenmiştir.

Ayrıca verilerin çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) değerlerine bakıldığında, çarpıklık (skewness)= -.316 ve basıklık (kurtosis)= .892 olarak tespit edilmiş, elde edilen bu değerler -1 ile +1 arasında olduğu için çalışma grubunun normal dağılım gösterdiği bulunmuştur. Bu nedenle araştırmanın alt problemlerinin test edilmesinde parametrik testler kullanılmıştır. Verilerin analizindeki sıra ise şöyledir;

1. Otizm tanılı ve normal gelişim gösteren öğrencilerin alıcı dil becerileri arasında cinsiyete bağlı söz konusu değişmelerin manidar bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ölçümler için ilk önce aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Daha sonra, iki faktörlü varyans analizi (Two Way ANOVA) uygulanmıştır. Grupların cinsiyete bağlı kelime testi puanlarının eşitliği ise Levene testi ile kontrol edilmiştir. Sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.
2. Otizm tanılı ve normal gelişim gösteren öğrencilerin alıcı dil becerileri arasında sınıf düzeyine bağlı söz konusu değişmelerin manidar bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ölçümler için de ilk önce standart sapma ve aritmetik ortalama değerleri hesaplanmış, daha sonra iki faktörlü varyans analizi (Two Way ANOVA) uygulanmıştır. Grupların sınıf düzeyine bağlı kelime testi puanlarına ilişkin varyanslarının eşitliği Leven testi ile kontrol edilmiş ve varyanslar eşit olmadığı için Dunnet C'si uygulanmıştır. Sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve alt problemlerine ilişkin yapılan istatistiksel analizlere, bu analizler sonucundan elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi: “İlköğretim öğrencilerinin alıcı dil becerileri üzerinde cinsiyet ve grup (otizm tanısı almış ve normal gelişim gösteren öğrenciler) ortak etkisi manidar mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Problemin analizinde öncelikle aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (S) değerleri hesaplanmıştır. Grup otizm tanılı ve normal gelişim gösteren öğrenciler) ve cinsiyetin alıcı dil becerileri üzerine ortak etkisinin olup olmadığını belirlemek amacıyla iki faktörlü varyans analizi (Two Way ANOVA) uygulanmıştır. Grup ve cinsiyete göre Peabody Resim-Kelime Testi puanlarının ortalama ve standart sapma değerlerine ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Gruplara ve cinsiyete göre peabody resim kelime testi puanlarının betimsel istatistikleri

	Kız			Erkek			Toplam		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Normal gelişim	10	9.63	1.49	10	9.42	1.37	20	9.52	1.39
Otizm	10	7.89	1.92	10	8.42	1.87	20	8.15	1.86
Toplam	20	8.76	1.89	20	8.92	1.67	40	8.84	1.77

Tablo.2 incelendiğinde, normal gelişim gösteren öğrencilerin Peabody Resim-Kelime Testi için $\bar{X}$ = 9.52 ve otizm tanılı öğrencilerin aynı test için $\bar{X}$ = 8.15 olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan kız öğrencilerin Peabody Resim-Kelime Testi ortalama puanı $\bar{X}$ = 8.76 ve erkek öğrencilerin aynı test ortalama puanı $\bar{X}$ = 8.92’dir. Diğer yandan grupların cinsiyete bağlı kelime testi puanlarına ilişkin varyanslarının eşitliği Levene testi ile kontrol edilmiş ve varyansların eşit olduğu sonucuna ulaşılmıştır [F_(1,39)= .869; p<.05]. Bu sonuçlara göre varyans analizinin bütün varsayımları karşılanmaktadır. İki faktörlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo.3'te verilmiştir.

Tablo 3. Gruplara ve cinsiyete göre peabody resim-kelime testi puanlarının anova sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p*
Grup	18.76	1	18.76	6.62	.01
Cinsiyet	.25	1	.25	.09	.76
Grup *Cinsiyet	1.36	1	1.36	.48	.49
Hata	101.96	36	2.83		
Toplam	122.35	39			

*p<.05

Tablo.3’te görüldüğü üzere grup ve cinsiyetin, öğrencilerin alıcı dil becerileri üzerindeki ortak etkisi manidar değildir (F_(1,39)=.48, p>.05). Cinsiyet temel etkisinin

manidarlığı incelendiğinde öğrencilerin Peabody Resim-Kelime Testi puanlarının cinsiyete göre manidar bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($F_{(1,39)}=.09$, $p>.05$). Bu bulgu, öğrencilerin alıcı dil becerilerinin erkek ya da kız olma durumlarına göre farklılaşmadığı anlamına gelmektedir. Grup temel etkisinin manidarlığı incelendiğinde ise otizm tanılı ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Peabody Resim-Kelime Testi puanları arasındaki farkın manidar olduğu görülmektedir ($F_{(1,39)}=6.62$, $p<.05$). Buna göre normal gelişim gösteren öğrencilerin puanları ($\bar{X}=9.52$) ve otizm tanılı öğrencilerin puanlarından ($\bar{X}=8.15$) yüksektir.

İkinci Alt Probleme Ait Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi: “İlköğretim öğrencilerinin alıcı dil becerileri üzerinde sınıf ve grup (otizm tanısı almış ve normal gelişim gösteren öğrenciler) ortak etkisi manidar mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir. Problemin analizinde öncelikle aritmetik ortalama ($\bar{X}$) ve standart sapma (S) değerleri hesaplanmıştır. Otizm tanılı ve normal gelişim gösteren öğrencilerin alıcı dil becerileri arasında sınıf düzeyine bağlı söz konusu değişmelerin manidar bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin ölçümler için iki faktörlü varyans analizi (Two Way ANOVA) uygulanmıştır. Gruplarının sınıf düzeyine bağlı Peabody Resim-Kelime Testi puanlarının, ortalama ve standart sapma değerlerine ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Gruplara ve sınıf düzeyine göre peabody resim-kelime testi puanlarının betimsel istatistikleri

	1. sınıf			2. sınıf			3. sınıf			4. sınıf			5. sınıf			Toplam		
	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S	N	$\bar{X}$	S
Normal gelişim	4	7.65	.19	4	8.62	.17	4	9.40	.67	4	10.65	.43	4	11.30	.00	20	9.52	1.39
Otizm	4	5.75	.20	4	7.10	1.60	4	8.12	.86	4	9.42	.61	4	10.37	.68	20	8.15	1.86
Toplam	8	6.70	1.03	8	7.86	1.33	8	8.76	.98	8	10.03	.81	8	10.83	.66	40	8.84	1.77

Tablo 4 incelendiğinde, normal gelişim gösteren öğrencilerin Peabody Resim-Kelime Testi ortalama puanının $\bar{X}=9.52$ ve otizm tanılı öğrencilerin aynı test ortalama puanının $\bar{X}=8.15$ olduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan 1. sınıf öğrencilerin Peabody Resim Kelime Testi ortalama puanı $\bar{X}=6.70$, 2. sınıf öğrencilerin ortalama puanı $\bar{X}=7.86$, 3. sınıf öğrencilerin ortalama puanı $\bar{X}=8.76$, 4. sınıf öğrencilerin ortalama puanı $\bar{X}=10.03$ ve 5. sınıf öğrencilerin ortalama puanı $\bar{X}=10.83$ ’tür. Diğer yandan grupların sınıf düzeyine bağlı kelime testi puanlarına ilişkin varyanslarının eşitliği Levene testi ile kontrol edilmiş ve varyansların eşit olmadığına sonucuna ulaşılarak $F_{(1,39)}=3.743$; $p<.05$] Dunnet C’ si uygulanmıştır. Varyans analizi (ANOVA) sonuçları Tablo.5’te verilmiştir

Tablo 5. Gruplara ve sınıf düzeyine göre peabody resim-kelime testi puanlarının anova sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p*
-------------------	-----------------	----	--------------------	---	----

Grup	18.76	1	18.76	38.04	.00
Sınıf Düzeyi	87.72	4	21.93	44.45	.00
Grup *Sınıf Düzeyi	1.06	4	.26	.54	.70
Hata	14.80	30	.49		
Toplam	122.35	39			

*p< .05

Tablo 5'te görüldüğü üzere grup ve sınıf düzeyinin, öğrencilerin alıcı dil becerileri üzerindeki ortak etkisi manidar değildir ($F_{(1,39)}=.54$, $p>.05$). Grup temel etkisinin manidarlığı incelendiğinde, otizm tanılı ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Peabody Resim Kelime Testi puanları arasındaki farkın manidar olduğu görülmektedir ($F_{(1,39)}= 38.04$, $p<.05$). Sınıf düzeyi temel etkisinin manidarlığı incelendiğinde ise, farklı sınıf düzeyindeki öğrencilerin Peabody Resim Kelime Testi puanları arasındaki farkın manidar olduğu görülmektedir ($F_{(1,39)}= 44.45$, $p<.05$). Bu bulgu, öğrencilerin alıcı dil becerilerinin 1., 2., 3., 4. ve 5. sınıfta olma durumlarına göre farklılaştığı anlamına gelmektedir. Buna göre 1. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puanları ($\bar{X}=6.70$) en düşük, 2. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puanları ($\bar{X}=7.86$), 3. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puanları ($\bar{X}=8.76$), 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puanları ($\bar{X}=10.03$) ve 5. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin puanları ($\bar{X}=10.83$) en yüksektir. Bu bulgulara dayanarak, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin alıcı dil becerilerinde de bir artış olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuçlar

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara dayanarak;

1. Otizm tanılı tam zamanlı kaynaştırma öğrencileri ile okullarındaki sınıf arkadaşlarının alıcı dil becerileri arasında manidar bir fark vardır. Bu farkın kaynağı incelendiğinde, gelişim düzeyini görülür. Buna karşın otizm tanılı tam zamanlı kaynaştırma öğrencileri veya onların normal gelişim gösteren sınıf arkadaşlarının alıcı dil becerilerinde cinsiyet faktörünün etkisi yoktur. Otizmliler öğrencilerin iletişim ve dilde yaşadıkları sorunların, çevre ile otizmliler çocukların etkileşimini engeller. Bu etkileşimin engellenmesi sonucunda da, otizmliler çocukların alıcı dil becerileri olumsuz yönde etkilenir. Buna karşın, ailelerinde hiçbir dil sorunu olmayan ve normal gelişim gösteren çocuklar, iletişim kurmada bir sorun yaşamazlar. Çevreleriyle sürekli etkileşim halindedirler. Etkileşimin otizmliler çocuklara göre çok daha yoğun olması, normal gelişim gösteren çocukların alıcı dil becerilerini olumlu yönde etkilemektedir. Cinsiyet faktörü düşünüldüğünde, bütün çocukların eğitim hayatları boyunca aynı okulda ve sınıfta eğitim görmeleri ve aynı çevrede yaşamalarından dolayı aynı uyaranlarla karşılaşır. Çevre ile aynı oranda etkileşirler. Bu etkileşimin aynı olmasından dolayı cinsiyete göre manidar bir farkın olmadığı söylenebilir.

Literatür incelendiğinde, araştırma ile paralellik gösteren birçok araştırma görülmektedir. Cinsiyet faktörünün, çocukların resimleri isimlendirme, resimleri işlevlerine göre tanımlama testlerinden aldıkları ortalamalara ve Descoeudres Tamamlama Testi'ne doğru cevap verme sayıları ve yüzdelere bakıldığında, cinsiyet faktörünün dil gelişimi düzeyleri arasında farklılığa neden olmadığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Araştırmalarda dil gelişimini etkileyen etmenler incelendiğinde, cinsiyet ile dil gelişimi arasında önemli bir ilişkinin olmadığı savunulmaktadır (Yıldırım, 2008). Bir başka çalışmada, alt sosyoekonomik çevreden gelen çocukların cinsiyete göre dil gelişimi puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı sonucuna varılmıştır (Erdogan ve diğerleri, 2005). Okul öncesi eğitim kurumlarına giden ve gitmeyen ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin alıcı ve ifade edici dil düzeyleri karşılaştırıldığı bir başka çalışmada, kız ve erkek çocukların alıcı dil düzeyleri karşılaştırılmış ve anlamlı bir fark bulunmamıştır (Öztürk, 1995). Anaokuluna gitmeyen çocukların dil gelişimlerinde cinsiyet farklılığı açısından yüzde dağılımlarında kız çocuklarının erkek çocuklara oranla daha başarılı oldukları saptanan çalışmada, bu başarı oranındaki farklar değerlendirmeye alınacak kadar önemli olmadığı ortaya çıkmıştır (Seçilmiş, 1996).

2. Otizm tanılı tam zamanlı kaynaştırma öğrencileri ile okullarındaki sınıf arkadaşlarının alıcı dil becerileri sınıf düzeyi ile doğru orantılıdır. Yani, sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin alıcı dil becerileri gelişmektedir. Bu gelişimde, öğrencilerin normal gelişim göstermesi veya otizm tanılı olması bir fark teşkil etmemektedir. Sınıf düzeyi arttıkça öğrencilerin yaşları da ilerlemektedir. Yaşın ilerlemesiyle birlikte, öğrencilerin bilişsel kapasiteleri de artmaktadır. Bilişsel kapasitelerinin artması sonucu, öğrenciler yeni beceriler öğrenmekte veya var olan becerilerini geliştirmektedirler. Alıcı dil becerilerinin de yaşa bağlı olarak artan bilişsel kapasite ile geliştiğini söylemek mümkündür.

Literatürde normal gelişim gösteren çocukların yaşla birlikte alıcı dil becerilerinin geliştiğini destekleyen çalışmalar mevcuttur. Çocukların alıcı dil becerileri yaşla birlikte gelişim göstermektedir (Dönmez ve Güler, 2007). Lempert (1985), araştırmasında, okul öncesi çocukların cümleyi anlayışı incelenmiş ve yaşla birlikte cümleyi anlama oranının arttığı bulunmuştur. Çocukların yaşları ilerledikçe zihinsel süreçleri de hızlanır ve gelişir bu da çocukların daha kompleks yapıları anlamalarını sağlar ve alıcı dil becerilerini geliştirir (Musolino, 2004). Yaş ilerledikçe, çocukların sözcük dağarcığı artar bu da alıcı dil becerilerinin gelişmesini sağlar (Yüksel, 2003).

Ayrıca tam zamanlı kaynaştırma öğrencilerinin de yaşla birlikte kaynaştırma uygulaması sayesinde alıcı dil becerilerinin geliştiğini gösteren çalışmalar da vardır. Yurtdışında yapılan bir çalışmada kaynaştırma eğitimiyle özel gereksinimli çocukların alıcı dil becerilerinin geliştiği saptanmıştır (English ve diğerleri, 1997). Bir başka çalışmada da yine kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin alıcı dil becerilerinin normal gelişim gösteren çocuklara yakın olduğu saptanmıştır (Abbeduto ve Short, 1994). Araştırmanın sonuçları ile yurt içinde yapılan çalışmaların sonuçları da paralellik göstermektedir. İlkokullarda normal sınıflara devam eden hafif derecede zihinsel engelli öğrencilerle özel alt sınıflara devam eden zihinsel engelli öğrenciler, uyumsuz davranış özellikleri açısından karşılaştırılmıştır. Uyumsuz davranış özellikleri açısından normal sınıfa devam eden çocuklar lehine farklılık bulunurken sözcük dağarcığı düzeylerinde de normal sınıfa devam eden çocukların lehine bir farklılık gözlenmiştir (Demirtel, 1987).

Öneriler

Araştırma sonunda elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmacılara ve uygulamaya yönelik şu önerilerde bulunulabilir:

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenler, öğrencilerinin alıcı dil becerilerini Peabody Resim-Kelime Testi kullanarak takip edebilirler.
2. Peabody Resim-Kelime Testi'nden elde ettikleri verilere göre, eğer öğrencilerinin ihtiyacı varsa, alıcı dil becerilerini geliştirici etkinlikler yaptırabilirler.
3. Öğretmenlerin alıcı dil becerilerinin önemi hakkında farkındalık kazanmaları sağlanabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmanın, Peabody Resim-Kelime Testi'ne verilen yanıtlarla sınırlı olduğundan, başka alıcı dil testleri kullanılarak da araştırmalar yapılabilir.
2. Araştırmanın çalışma grubu sadece bir özel eğitim kurumu ile sınırlı olduğundan, Türkiye'nin başka bölgelerinde veya birden fazla özel eğitim kurumuna devam eden öğrencileri kapsayacak şekilde araştırmalar yapılabilir.
3. Alıcı dil becerilerinin, dikkat süresi, ifade edici dil becerileri, okuma alışkanlıkları gibi başka değişkenlerle ilişkisi araştırılabilir.
4. Diğer engel gruplarında yer alan öğrencilerle, normal gelişim gösteren çocukların alıcı dil becerileri arasında manidar bir fark olup olmadığını ortaya koyacak çalışmalar yapılabilir.
5. Normal gelişim gösteren çocuklar haricinde, engel grupları arasında alıcı dil becerilerini ortaya çıkaracak çalışmalar yapılabilir.
6. Kaynaştırma eğitimi alan ve almayan veya yarı zamanlı kaynaştırma eğitimi alan otizmli öğrencilerin alıcı dil becerileri arasında manidar bir fark olup olmadığı araştırılabilir.
7. Tam zamanlı kaynaştırma eğitimine devam eden otizmli çocukların alıcı dil becerileri haricinde, ifade edici dil becerileri üzerine çalışmalar yapılabilir.
8. Otizmli çocukların alıcı dil profillerinin ortaya çıkmasıyla, alıcı dil becerilerinin otizmli çocuklarda geliştirme etkinlikleri hazırlanarak etkililiği araştırılabilir.

Kaynakça

- Abbedute, L. ve Short, K. (1994). Relation between language comprehension and cognitive functioning in pearson with mental retardation. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 6 (4): 347-369.
- Ataman, A. (2003). Özel Eğitime Giriş. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Balcı, A. (1997). Sosyal Bilimlerde Araştırma. Ankara: 72 TDFO.

- Bayraktar, E. (2007). Görsel Sanatlar Eğitiminin Otistik Çocuklar Üzerindeki Etkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Bono, M.A.; Daley, L.T. ve Sigman, M. (2004). Relations among joint attention, amount of intervention and language gain in autism. *Journal of Autism Developmental Disorders*, 34: 495-505.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem A Akademi.
- Chow, W.T. (2010). Using Environmental Soundsto Initiate Receptive Language Training for Children with Autism, Western Michigan University The Graduate College.
- Çakır, S. (2006). Toplumsal Bilimlerde Yeni Yöntem Anlayışı ve Temel Yaklaşımlar, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Çat-Şahin, A. (2009). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Dil Gelişimi İle Annelerin Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiftçi, Z. (2006). Otistik Çocuklarda Kullanım Bilimsel Bileşenin Dildeki Görünümünün Gözlenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirtel, Ö. (1997). Kaynaştırma ve Özel Sınıfa Devam Eden Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerin Uyumsal Davranış Özellikleri ve Sözcük Dağarcığı Düzeyleri Bakımından Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dönmez, N. ve Güler T. (2007). 48-72 aylar arasındaki Türk çocuklarının alıcı dil yapılarının incelenmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 27: 83-96.
- English, K.; Goldstein, H.; Shafer, K. ve Kaczmarek, L. (1997). Promoting interactions among preschoolers with and without disabilities: effects of a buddy skills-training program. *Exceptional Children*, 63 (2): 229-243.
- Erben S. (2005). Montessori Materyallerinin Zihin Engelli ve İşitme Engelli Çocukların Alıcı Dil Gelişiminden Görsel Algı Düzeyine Etkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, S.; Şimşek Bekir, H. ve Erdoğan Aras, S. (2005). Alt sosyoekonomik bölgelerde ana sınıfına devam eden 5-6 yaş grubundaki çocukların dil gelişim düzeylerine bazı faktörlerin etkisinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1): 231-238.
- Hoffman, L.; Templin, J. ve Rice, L. M. (2012). Linking outcomes from peabody picture-vocabulary test form using item response models. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 55: 754-763.
- Kayılı, G.; Koçyiğit, S. ve Erbay, F. (2009). Montessori yönteminin beş, - altı yaş çocuklarının alıcı dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26: 347-355.

- Kurnaz, F.B. (2006). Peabody Resim Kelime Testinin Madde Yanlılığı Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lathe, R. (2006). *Autism, Brain and Environment*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Lempert, H. (1985). Preschool children's sentence comprehension: strategies with respect to animacy. *Journal of Child Language*, 12 (1): 79-93.
- Lovaas, I. O. (2005). *Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocuklara Öğretme Rehberi Ben Kitabı*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Musolino, J. (2002). The semantics and acquisition of number words: integrating linguistic and developmental perspectives. *Cognition*, 93 (2): 1-41.
- Öztürk, H. (1995). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Giden ve Gitmeyen İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Alıcı ve İfade Edici Dil Düzeyleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pankratz, M.; Marrison A. ve Plante E. (2004). Difference in standard scores of adults on the peabody picture vocabulary test. *Journal of Speech Language and Hearing Research*, 47: 714-718.
- Seçilmiş, S. (1996). *Anaokuluna Giden ve Gitmeyen Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Dil Gelişimi ile İlgili Becerilerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Sencer, M. (1989). *Toplum Bilimlerinde Yöntem*, İstanbul: Beta Basım.
- Taylor, N.; Isaac, C. ve Milne, E. (2010). A comparison of the development of audiovisual integration in children with autism and typically developing children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40: 1403-1411.
- Toth, K. ve Munson J. (2006). Early predictors of communication development in young children with autism spectrum disorder: joint attention, imitation and toy play. *Springer Science*, 7: 113-124.
- Wakefield, D.S. (2004). *Use of the Peabody Picture Vocabulary Test III with Rett Syndrome*, University of Illinois Graduate School.
- Wing, L. (2012). *Otizm El Kitabı*, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Wing, L. ve Gould, J. (1979). Severe impairments of social interaction and associated abnormalities in children epidemiology and classification. *Journal of Autism and Childhood Schizophrenia*, 9: 11-29.
- Walker, S. ve Berthelsen, D. (2008). Children with autistic spectrum disorder in early childhood education programs: a social constructivist perspective on inclusion. *International Journal of Early Childhood*, 40 (1): 33-51.
- Yıldırım, A. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Yararlanmayan 4-5 Yaş Çocuklarının Dil Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım-Doğru, S.S.; Alabay, E. ve Kayılı, G. (2010). Normal gelişim gösteren ve öğrenme güçlüğü olan çocukların sözcük dağarcığı ile dili anlama düzeylerinin belirlenmesi. *İlköğretim Online*, 9: 828-840.

Yüksel, B. (2003). Eskişehir’de Yaşayan 30-47 Aylar Arasındaki Çocukların Alıcı Dil Yapılarının İncelenmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.